

УДК 343.85(477)

Л.Ю. Тимофеева,

кандидат юридичних наук, молодший науковий
співробітник науково-дослідної частини
Національного університету «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального права, медіатор

ПЕРЕВАГИ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Анотація. В сучасних мінливих умовах класичні моделі (покарання — за злочин) не приводять до ефективних результатів протидії злочинам. Кримінальне право спричиняє біль. Покарання спричиняє біль особі, яка вчинила злочин. Злочин — потерпілому. Потерпілі потребують визнання свого досвіду насилля, більшої залученості у вирішення питань відповідальності, але це знаходиться поза межами сучасної кримінальної юстиції. Цю проблему можна вирішити за допомогою відновних практик, які сприяють діалогу, примиренню особи, яка вчинила злочин та потерпілого, відшкодуванню шкоди тощо.

Ключові слова: відновне правосуддя, медіація, примирення, профілактика злочинності, реституція, відшкодування шкоди, гуманістичні підходи.

Постановка проблеми. Кримінальне право та кримінальний закон характеризуються строгістю та формалізмом. Однак сучасність та євроінтеграційний напрямок України диктує нові умови протидії вчиненню злочинів та застосування гуманістичних заходів кримінально-правового впливу.

В сучасних мінливих умовах класичні моделі (покарання — за злочин) не приводять до ефективних результатів протидії злочинам. Злочин спричиняє потерпілому біль та страждання, але сучасний кримінальний процес не сприяє врахуванню думки та прохань потерпілого. Багато потерпілих потребують визнання свого досвіду насилля, але це знаходиться поза межами кримінального процесу, але давало б суб'єктам можливість приймати безпосередню участь у вирішенні важливих питань у своєму житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Все більше науковців звертаються до обґрунтування ефективності відновного підходу та відновних практик в кримінально-правовому регулюванні, суттєвий вклад в розробку якого внесли зарубіжні та вітчизняні дослідники: Х. Зер, Н. Крісті, Ж.В. Мандриченко, П. Робінсон, В.О. Туляков, Н.А. Савінова, М. Фуко та інші. Є необхідність не тільки карати особу за вчинення кримінального правопорушення, але сприяти вирішенню більш широкого спектру питань, пов'язаних з діяльністю кримінальної юстиції, зокрема відшкодування шкоди потерпілому, сприяння його реінтеграції, забезпеченню безпеки суспільства в цілому та держави. Вищезазначені питання все ще не вирішені, що

обумовлює актуальність цього дослідження.

Формулювання мети статті.

Метою роботи є обґрунтування переваг відновних практик в кримінальному праві України як додаткового засобу кримінально-правового впливу та протидії злочинності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кримінальне право по різному сприймається громадянами та владою, відрізняється в сприйнятті потерпілих і осіб, які вчинили злочин, суспільством і державою. З позиції особи, яка вчинила злочин кримінальне право жорстоке та спричиняє біль. З позиції потерпілого — також спричиняє біль, та не дає можливості брати участь у важливих для нього процесах (висловлювати свою думку щодо міри покарання, щодо застосування умовно-дострокового звільнення від відбуття покарання (далі — УДЗ), амністії, помилування тощо), не гарантує відшкодування шкоди, не «зцілює рани». З позиції влади — є вимушеним засобом, який застосовується з метою забезпечення безпеки, але не завжди є ефективним.

У Законі встановлено межі впливу кримінального права, але воно все одно заподіює біль та страждання як особі, яка вчинила злочин так і потерпілому. Сучасний кримінальний процес не сприяє врахуванню думки та прохань потерпілого. Багато потерпілих потребують визнання свого досвіду насилля, потребують відповідей, але це знаходиться поза межами кримінального процесу.

Представники аболіціоністичної течії у кримінальному праві розглядають необхідність відмови від покарання, оскільки воно суперечить основним цінностям: бути добрим, не завдавати болю навмисно тощо [1]. Такий підхід гуманістичний щодо осіб,

які вчиняють злочини, коли йдеться про забезпечення їх свободи вибору та самовираження. Проте відмова від покарання — це крайність, яка не сприяє виконанню кримінальним правом його завдання охороняти та захищати права людини. Крім того, це було б не гуманно щодо суспільства в цілому, держави та потерпілих, оскільки не враховувало б їх потреби, зокрема не забезпечувало їм свободу та безпеку. Разом з тим покарання слід розглядати як додатковий засіб, який ефективно застосовувати тільки у крайніх випадках.

Формалізм кримінального права — це рамка, в якій є можливим досягати поставлених завдань у чинному КК. Для іншої мети та інших завдань треба змінювати рамку, а не просто вносити нескінченні зміни. Застосування відновних та діалогових практик не вписується в існуючу рамку, але сприяють вирішенню тих завдань, які не ставить класичне правосуддя. Методи, якими оперує така модель правосуддя здатні, зокрема сприяти примиренню винного з потерпілим, зниженню між ними напруження, дають можливість висловитись та бути почутим.

Відновне правосуддя — це досить гуманістичний концепт, адже дає можливість особі, яка вчинила злочин, виправитися та компенсувати потерпілому шкоду. В контексті кримінального права відновні практики дають можливість суб'єктам приймати безпосередню участь у вирішенні важливих питань у своєму житті, а також сприяє збалансовано спрямованій реалізації принципу гуманізму щодо суб'єктів кримінальних правовідносин (особи, яка вчинила злочин, потерпілого, держави, третіх осіб) за моделлю кримінально-правових відносин у тріаді «злочинець — потерпілий — держава», заснованих на базових пуб-

лічно-правових змінах і приматі прав людини [2, с. 166.].

Людина відчуває себе безпечно, в тому числі тоді, коли у неї є контроль власного життя, вона фінансово спроможна себе забезпечити їжею, житлом, має можливості для розвитку тощо. Кримінальна відповідальність в даний час складається із взаємних прав та обов'язків між державою (законність і справедливість), правопорушником (покаранням), жертвами (справедливе поведження) і третіми особами (когнітивний контроль). Взаємні права означають, що потрібно будувати кримінальні норми у напрямку ефективної зміни поведження з людиною з урахуванням потреб усіх учасників [3, с. 65].

На думку Х. Зера, альтернативний підхід до правосуддя базується на універсальних цінностях. Відповідно до нього основне завдання правосуддя бачиться у відновленні, акцент ставиться на заподіяну шкоду і зобов'язання щодо її відшкодування. Злочинця спонукають усвідомити завдану шкоду і свою відповідальність за неї. Заохочується прямий або опосередкований діалог між злочинцем і жертвою, в якому активну участь бере громада. «Відновне правосуддя» сприяє зціленню як особистості, так і суспільства [4, с. 5]. Відновні та діалогові практики створюють нову культурну чутливість, де виникає «ефект присутності» при зустрічі з Іншим (Х.У. Гумбрехт), створюється можливість визнання досвіду насильства іншого, зокрема потерпілого та особи, яка вчинила злочин. Присутність передбачає те, що сторони здатні почути один одного та можливо зрозуміти. Діалог сприяє прийняттю Іншого через досвід рани, заподіяної злочинцем; прийняття різності людей, різного сприйняття дійсності та рішень щодо власної поведінки.

Як зазначає Н.А. Савінова, відновне правосуддя дає можливість виявити ті аспекти, які є прийнятними і допустимими для зниження або мінімізації конфлікту шляхом залучення компенсаторних механізмів. Визнання факту каяття потерпілим є одною з необхідних підстав вибачення злочинця. Інше питання — справжність такого вибачення, а не його формалізація, коли фактично каяття не відбулося, а прощення — лише підпис на формулярі медіатора [5, с. 136-137]. Тобто зловживання можуть бути як при застосуванні традиційних заходів кримінально-правового впливу, зокрема покарання, так і альтернативних. Кожен з них має свої переваги та недоліки, а також може чинити певний вплив на суб'єктів кримінально-правових відносин. Однак враховуючи положення законодавства та реалії практики застосування, з точки зору досягнення балансу реалізації принципу гуманізму щодо кожного суб'єкта кримінально-правових відносин більш ефективним уявляється застосування відновного правосуддя за певних умов та його популяризація.

Відновні практики достатньо широко використовують в деяких зарубіжних країнах (наприклад, в Бельгії, Данії). Такі практики існують паралельно з розглядом кримінального провадження в суді за класичною процедурою і застосовуються тільки за добровільною згодою обох сторін. Тому як особа, яка вчинила злочин, так і потерпілий мають бути відкритими до діалогу.

В Україні також поступово набувають популярності медіація, примирення винуватого з потерпілим, фасилітація діалогів, однак процедура їх застосування законодавством не достатньо врегульована. ЗУ «Про медіацію» не прийнято, проте медіаційні

практики частково застосовуються та поширюється культура діалогів в Україні. Також просувається правотворчий процес у цьому напрямку, зокрема було затверджено Постанову Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про медіацію» від 03.11.2016 р. № 1725-VIII; рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» (далі — НАМУ) від 07.12.2017 р., протокол № 1 затверджений Кодекс етики медіатора НАМУ з метою встановлення етичних основ та стандартів діяльності медіатора та задля забезпечення єдиних вимог до надання медіаторами якісних послуг з медіації в Україні, а також ведуться розробки ювенального законодавства, спрямованого на профілактику та превенцію девіацій та правопорушень за участю неповнолітніх.

Положення Кодексу етики медіатора поширюються на проведення медіації, зокрема у кримінальних провадженнях у випадках, передбачених законодавством [6, п. 1.3]. В преамбулі до Рекомендації № R (99) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державами-членам щодо медіації в кримінальних справах від 15 вересня 1999 р. зазначено, що **медіація** здатна поглибити усвідомлення важливої ролі особи і спільноти в запобіганні й контролі злочинності та розв'язанні пов'язаних з нею конфліктів, сприяючи таким чином досягненню більш конструктивних і менш репресивних наслідків кримінального судочинства.

Відповідно до Рекомендації CM / Rec (2018) 8 Комітету міністрів державам-членам, що стосується відновного правосуддя у кримінальних справах (Затверджено Комітетом Міністрів 3 жовтня 2018 р.) основними принципами відновного правосуддя є можливість сторін мати змогу активно

брати участь у вирішенні питання відповідальності за вчинений злочин (принцип участі зацікавлених сторін), і щоб відповідальність була спрямована, перш за все, на відшкодування шкоди, яку спричиняє злочин особі, відносини і суспільство (принцип відшкодування шкоди). Іншими ключовими принципами відновного правосуддя є: добровільність; дорадчий діалог; рівне занепокоєння потребами та інтересами залучених осіб; процесуальна справедливість; колективний консенсус на основі угоди; зосередження на репарації, реінтеграції та досягненні взаєморозуміння; і уникненні домінування.

Відновне правосуддя *не повинно бути розроблено задля просування інтересів потерпілого або правопорушника попереду іншого*. Швидше за все, процедура створює нейтральний простір, за якого всі сторони заохочуються та підтримуються, щоб висловити свої потреби та максимально задовольнити ці потреби. Відновне правосуддя є добровільним і має відбутися лише за наявності вільної згоди сторін, повністю заздалегідь ознайомившись із характером процесу та його можливими наслідками. Сторони мають змогу відкликати свою згоду будь-коли під час процесу [7, pp. 13-17].

На підставі узагальнення судової практики щодо здійснення кримінального провадження на підставі угод «одним з прогресивних положень Кримінально-процесуального кодексу України є введення в Україні відновного правосуддя, найбільш відомим інструментом якого є медіація. Суть медіації в контексті кримінального судочинства полягає в примиренні потерпілого з правопорушником, досягненні консенсусу між сторонами та врегулюванні соціального конфлікту» [8].

Чинний КПК України надав можливість укладати угоди про примирення особи, яка вчинила злочин із потерпілим щодо широкого переліку складів злочинів, передбачених КК України (не тільки звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим у злочинах невеликої тяжкості та необережних злочинах середньої тяжкості за ст. 46 КК України). Це положення посприяло реалізації принципу гуманізму щодо потерпілого, а також актуалізувало поширення в Україні медіаційних практик як елементів відновного правосуддя.

Виходячи з аналізу законодавства, медіацію можливо застосовувати, зокрема у кримінальних справах приватного обвинувачення; у справах, по яких можливо укладати угоду про примирення винуватого з потерпілим. Крім того, можливо застосовувати медіаційні практики щодо відшкодування шкоди потерпілому в рамках цивільного позову, що є досить ефективним, зокрема з точки зору розвитку гуманістичної парадигми кримінального права України, допомагає людині чинити певний вплив навіть у кримінальній юстиції, а також сприяє забезпеченню балансу безпеки держави та свободи людини в правозастосуванні кримінального права, враховуючи конструктивні та деструктивні характеристики поведінки людини. Завдання застосування заходів кримінально-правового регулювання мають корелюватися із завданнями кримінального законодавства, які спрямовані на забезпечення свободи та безпеки людини. Повна свобода була б небезпечною для суспільства та держави. Разом з тим, якщо не забезпечувати безпеку суспільства та не притягати осіб, які вчинили злочини до кримінальної відповідальності, буде страждати свобода людини.

Також слід звернути увагу на застосування відновних практик на стадії виконання покарання. На цій стадії засуджена особа має права та свободи, гарантії, обов'язки, заборони, передбачені Конвенцією та іншими Міжнародними документами, Конституцією України, КК України, КВК України, за винятком певних обмежень передбачених законодавством. На стадії виконання покарання можливі: внутрішні заохочення та дисциплінарні стягнення; заміна покарання більш м'яким, умовно-дострокове звільнення, звільнення від відбування покарання через хворобу, амністія, помилування, а також притягнення до відповідальності за новий злочин тощо.

Разом з тим, на цій стадії особливо яскраво простежується дисбаланс реалізації принципу гуманізму щодо потерпілого, оскільки він не бере участі у застосуванні заохочувальних заходів до засудженого (не має процедурної можливості висловити свою точку зору, сказати чи дійсно засуджений намагався примиритися, відшкодувати збиток, чи не справляє засуджений негативний вплив через інших осіб тощо).

Як зазначено в п. 17 ППВСУ «Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким» №2 від 26.04.2002 р. суди під час судового засідання у справах про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання або заміну невідбутої частини покарання більш м'яким повинні приділяти особливу увагу поясненням засудженого, представників органу, який відає виконанням покарання, спостережної комісії або служби у справах неповнолітніх по суті внесеного подання. Однак на поясненнях потерпілого у ППВСУ не акцентується увага.

Іншою проблемою на цій стадії є практика заміни довічного позбавлення волі позбавленням волі у порядку помилування в Україні. Така процедура не відповідає позиціям ЄСПЛ, оскільки в Україні відсутній чіткий правовий механізм перегляду рішення про призначення довічного позбавлення волі через певний проміжок часу та національне законодавство не гарантує особі можливість перегляду рішення про призначення довічного позбавлення волі з заміною більш м'яким покаранням, зменшенням терміну покарання, припиненням відбуття покарання, умовно достроковим звільненням (GC) *Kafkaris v. Cyprus*, (GC) *Vinter and Others v. UK*, *Öcalan v. Turkey*) [9].

Слід подивитись на цілі покарання та сучасні умови відбування довічного позбавлення волі сприяють досягненню встановлених цілей. Відповідно до ч. 3, ст. 50 КК України: «покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність». Кара як мета покарання реалізує принцип гуманізму щодо третіх осіб, оскільки кара забезпечує своєрідну безпеку для них. Виправлення відображує реалізацію

принципу гуманізму щодо особи, яка вчинила злочин, оскільки держава дає їй шанс бути «правослухняним» членом суспільства (працювати, вчитися, займатися законними видами діяльності); враховує пом'якшуючі обставини під час призначення покарання; дає можливість заміни покарання більш м'яким при виконанні відповідних умов (ст. 82 КК); умовно-дострокового звільнення (ст. 81 КК) та інше. Запобігання вчиненню нових злочинів передбачає прояв реалізації принципу гуманізму щодо потерпілого та третіх осіб, забезпечує їм безпеку; сприяє профілактиці вчинення злочинів потерпілими, які на ґрунті незадоволення несправедливим правосуддям здатні вчинити злочини для відновлення, видимої ними справедливості.

У дійсності покарання, а тим паче довічне позбавлення волі завдає страждань особі, яка вчиняє злочин. Попередження вчинення нових злочинів. Так. Особа ізольована, отже не може вчиняти інші злочини. Важко говорити про виправлення. Дійсність сучасної пенітенціарної системи (на основі результатів спостереження та даних статистики)¹ не сприяє виправ-

¹ У відновних та діалогових практиках також використовується метод ненасильницьке спілкування (ННС) — це процес або метод спілкування, розроблений американським психологом д-ром Маршалом Розенбергом на початку 1960-х рр. [10]. Метод ННС спрямований на три аспекти спілкування: емпатія до себе (усвідомлення власного досвіду), емпатія до інших (прийняття іншого) і вираження самого себе (яке може надихнути інших і сприяти розумінню та співпереживанню). Керуючись методом ненасильницького спілкування необхідно вислухати кожну зі сторін, співпереживати, ідентифікувати почуття та потреби обох сторін, висловити прохання для встановлення контакту між ними, а також для конкретних дій (власних чи з боку інших). Одною з основних умов прохання є прийняття та повага відмови. При цьому кожна зі сторін рівноцінна та отримує можливість реалізувати свої потреби, зокрема сказати та бути вислуханою. За допомогою методу спостереження досліджувалися психоемоційні особливості сприйняття покарання та застосовуваних (або не застосовуваних) заохочувальних заходів (амністії, помилування, звільнення від відбування покарання, УДЗ, заміни покарання більш м'яким) жінками, які відбувають покарання у виді позбавлення волі. Атмосфера напруги серед персоналу установи переносилася на атмосферу відбуття покарання та не сприяла виправленню. Спостереження проводилося з лютого 2014 по червень 2015 р. в установі закритого типу в Одеському регіоні. Протягом спостереження в установі утримувалася у середньому 421 засуджена. Крім того, метод спостереження апробувався на студентах ВНЗ, до яких застосовувалися заходи заохочення, примусу, а також методи ненасильницького спілкування при вирішенні конфліктів. У результаті підтвердився висновок про те, що насильницькі методи часто сприяють забезпеченню безпеки, але перешкоджають досягненню свободи, справедливості, реалізації принципу гуманізму та отриманню користі.

ленню особи, яка вчинила злочин; не сприяє (та не ставить за мету) відшкодуванню шкоди потерпілій особі.

Кримінальний процес (допити; зустрічі з особою, яка вчинила злочин та її родичами у суді або у слідчого; нагадування подій, за яких було вчинено злочин) спричиняє страждання потерпілій від злочину особі та її родині. Але в жодному випадку не створює умов для того щоб її зрозуміли та зрозуміла така особа.

Реалізація принципу гуманізму у кримінальному законодавстві спрямована на те, щоб застосовувати достатнє та необхідне покарання з урахуванням принципів, цілей, завдань, функцій кримінального права, методів кримінально-правового регулювання; настільки м'яке або суворе покарання, наскільки це відповідає природі та поведінці особи у момент вчинення злочину; соціально-демографічні характеристики особи; характер шкоди, заподіяної потерпілому, третім особам і державі; інші обставини справи, зокрема характер і ступінь тяжкості злочину, а також враховується передзлочинна та постзлочинна поведінка.

В практиці оминається питання повідомлення потерпілого щодо застосування до особи, яка вчинила злочин засобів посткримінального заохочення (зокрема, звільнення від кримінальної відповідальності, умовно-дострокового звільнення, амністії, помилування тощо).

Яким чином вирішувати забезпечення балансу гуманізму щодо потерпілого у випадку перегляду довічного позбавлення волі? Під **потерпілим** в даному контексті розуміється особа, яка була визнана потерпілою у провадженні 25 років тому, тобто близький родич вбитого (адже довічне позбавлення волі за чинним КК за-

стосовується тільки за кваліфіковане вбивство (ч. 2 ст. 115). Як реалізація принципу гуманізму щодо потерпілого може розглядатись відшкодування йому шкоди, допомога (матеріальна та нематеріальна), спроби вибачення тощо.

Відшкодування завданих ним збитків є конституційним обов'язком кожного та держава зобов'язана знайти усі можливі способи стимулювання осіб до виконання цього обов'язку. Ця пропозиція лише крок до того, щоб потерпілий мав вплив на вирішення питань, пов'язаних із застосуванням заходів заохочення до засудженого. Адже злочин вчинено саме щодо потерпілого.

Слід також зазначити, що з кожного правила є винятки та певні застереження, зокрема щодо неспроможності виплати шкоди та інше. Але хоча б спроба відшкодувати шкоду, відшкодувати її частину, інші форми примирення (листи, вибачення; допомога потерпілому) при вирішенні питань застосування заходів заохочення мають бути.

Така модель достатньо смілива, адже не всі наважаться поглянути в очі особі, яка вчинила злочин щодо близької людини. Достатньо важко це зробити і з боку особи, яка вчинила такий злочин і вже довгий час перебуває в місцях позбавлення волі. Але наскільки ефективним може стати результат.

З метою усунення невідповідності кримінального Закону України характеристикам принципам гуманізму та пропорційності, інтерпретованим у рішеннях ЄСПЛ, пропонується внести зміни до ст. 64 КК з метою забезпечення регулярного перегляду покарання у виді довічного позбавлення волі, починаючи після 25-років відбуття покарання [11], за аналогією

до умовно-дострокового звільнення по інших категоріям злочинів. Якщо особа дійсно виправилася та має підстави для того, щоб бути звільненою достроково надати їй таку можливість та забезпечити реалізацію її «права на надію».

Висновки дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Для активного громадянина важливо відчувати його значущість у механізмі кримінально-правового впливу. Тому позитивна увага щодо потерпілого важлива для профілактики майбутніх злочинів як на етапі досудового розслідування, так і під час призначення покарання та інших заходів кримінально-правового характеру, особливо щодо неповнолітніх. Такі практики сприяють формуванню правослухняної поведінки, усвідомленості тощо. Важливим є також інформування потерпілого про умовно-дострокове звільнення особи, яка вчинила злочин, амністії тощо. Кримінальне право не вирішує такі завдання. Але мова йде не про завдання чинного КК, а про побудову КК майбутнього, орієнтованого на сучасні умови та актуальні потреби

сучасної людини.

В контексті проблеми довічного позбавлення волі та з метою реального забезпечення механізму примирення пропонується сформуванню моделі діалогової зустрічі (у форматі відновного правосуддя) особі, яка відбуває довічне позбавлення волі та потерпілій від злочину особі. Способом ініціювання такої зустрічі можуть бути наприклад листи потерпілій особі щодо діяльного каяття та прохання про таку зустріч. Зустріч може відбуватись тільки на умові дотримання принципів добровільності участі сторін, конфіденційності, нейтральності ведучого зустрічі. Крім того, мають бути забезпечені безпечні умови для її проведення.

Кримінальне право є публічною галуззю права і покарання неминуче в певних ситуаціях. Проте по окремих категоріях справ відновні, діалогові, медіаційні підходи та практики, а також інші форми мирного розв'язання конфліктів вкрай важливі та є ефективними засобами кримінально-правового регулювання, тому уявляється необхідним їх популяризація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кристи Н. Приемлемое количество преступлений. СПб.: «Алетейя», 2011. URL: <http://index.org.ru/nevol/2004-1/kristie.htm>.
2. Туляков В.А. Транзитивное уголовное право. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 травня 2015 року). С. 163-166.
3. Tuliakov V. «Eurocrimpol» project: methodology of analysis. *Кримінальне право в умовах глобалізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 травня 2018 року. Одеса: НУ «Одеська юридична академія», кафедра кримінального права, 2018. С. 63-65.
4. Зер Х. Восстановительное правосудие: новый взгляд на преступление и наказание: Пер. с англ./ Общ. ред. Л.М. Карнозовой. Комментар. Л.М. Карнозовой и С.А. Пашина М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2002. 328 с.
5. Савинова Н.А. Информационное пространство уголовно-правового регулирования. Концептуальні основи кримінальної законотворчості: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (Одеса, 19 жовтня 2017 р.) / відп. ред.: В.О. Туляков, Є.Л. Стрельцов. Одеса: НУ «ОЮА», 2017. С. 136-137.

6. Кодекс етики медіатора НАМУ, затверджений рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 7 грудня 2017 р., протокол №1. URL: <http://www.namu.com.ua/ua/info/mediators/ethical-code>.

7. Recommendation CM/Rec(2018)8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters (Adopted by the Committee of Ministers on 3 October 2018 at the 1326th meeting of the Ministers' Deputies)

8. Узагальнення судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод. URL :http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html.

9. Хилюк С.В. Lex stricta як складова принципу законності у кримінальному праві в інтерпретації Європейського суду з прав людини. Часопис Академії адвокатури України. Том 7. № 3 (24). 2014. URL : e-pub.aau.edu.ua.

10. Розенберг М. Язык жизни. Ненасильственное общение. URL: https://www.e-reading.club/bookreader.php/112954/Yazyk_zhizni_Nenasil%27stvennoe_obshchenie.pdf.

11. Тимофеева Л.Ю. Гуманістична парадигма кримінального права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Тимофеева Лілія Юріївна. Одеса, 2018. 23 с.

Тимофеева Л.Ю.

Преимущества восстановительного правосудия в современном уголовном праве Украины.

Аннотация. В современных меняющихся условиях классические модели (наказание — за преступление) не приводят к эффективным результатам противодействия преступлениям. Уголовное право причиняет боль. Наказание причиняет боль лицу, совершившему преступление. Преступление причиняет боль потерпевшему. Пострадавшие нуждаются в признании своего опыта насилия, большей вовлеченности в решение вопросов ответственности, но это находится за пределами современной уголовной юстиции. Эту проблему можно решить при помощи восстановительных практик, которые способствуют диалогу, примирению лица, совершившего преступление и потерпевшего, возмещению вреда и др.

Ключевые слова: восстановительное правосудие, медиация, примирение, профилактика преступности, реституция, гуманистические подходы.

L. Timofeeva

The Benefits of Restorative Justice in Modern Criminal Law of Ukraine.

Summary. In today's changing conditions, classical models (crime — punishment) do not lead to effective results in prevention of crimes. Criminal law causes pain. Punishment — it is a pain to criminal. The crime causes pain to victim. Victims need recognition of their violence experience, participation in resolving responsibility, but these issues are outside the modern criminal process. Such restorative processes can be very useful and effective. Restorative practices promote dialogue, reconciliation between the criminal and victim, reparation, etc.

Keywords: restorative justice, mediation, restitution, compensation, crime prevention, humanistic approaches.

